

Özel Gereksinim Nedir?

Bir insanın doğumdan gelen veya sonradan (kaza, hastalık vb. nedeniyle) ortaya çıkan bedensel, zihinsel, duygusal veya sosyal özellikleri sebebiyle; günlük hayatını sürdürmek, eğitim almak ya da topluma katılmak için **standart imkânların dışında ek desteğe ve düzenlemeye ihtiyaç duyması** durumudur.

Özel Gereksinimli Birey Nedir?

Doğuştan veya sonradan oluşan farklılıkları nedeniyle yaşamını kolaylaştırmak için **özel destek, araç-gereç veya eğitim imkânlarına ihtiyaç duyan** kişidir. Eskiden kullanılan "engelli" veya "özürlü" gibi kelimeler yerine, bireyin eksikliğine değil **ihtiyacına** vurgu yapan olumlu ve doğru tanım "özel gereksinimli birey"dır.

- **Özel gereksinimli bireyler;** fiziksel, zihinsel, duygusal veya gelişimsel açıdan yaşlıtlarından farklı ihtiyaçlara sahip, günlük yaşamlarını sürdürebilmek ve toplum içinde bağımsız olabilmek için ek destek ve eğitime ihtiyaç duyan kişilerdir. Kimileri görme, işitme ya da yürüme konusunda; kimileri ise öğrenme veya iletişim alanında güçlük yaşayabilir. Bu bireylerin de herkes gibi hayalleri, yetenekleri ve güçlü yönleri vardır.
- Örneğin tekerlekli sandalye kullanan bir öğrenci resimde çok yetenekli olabilir ya da işitme engeli olan bir çocuk sporda büyük başarılar gösterebilir. Bu nedenle onları toplumun ayrılmaz bir parçası olarak görmek ve empatiyle yaklaşmak önemlidir. Toplumda rahatça yaşayabilmeleri için okullarda, iş yerlerinde ve sosyal alanlarda uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Çünkü özel gereksinimli bireyler de toplumun eşit ve değerli bireyleri olarak aynı haklara sahiptir.

Günlük Hayattan ve Okuldan Örnekler

Görme Gereksinimi: Görme yetisi olmayan bir arkadaşımızın ders kitaplarını okuyabilmesi için **Braille (kabartma) yazısına** veya okul koridorlarında yolunu bulabilmesi için **hissedilebilir sarı çizgilere** ihtiyaç duyması.

Ortopedik Gereksinim: Tekerlekli sandalye kullanan bir öğrencinin üst katlardaki sınıflara ulaşabilmesi için okullarda **asansör** veya binaya girebilmesi için **rampa** yapılması.

İşitme Gereksinimi: İşitme kaybı olan bir kişinin çevresiyle rahat iletişim kurabilmesi için **işitme cihazına** veya **işaret diline** gereksinim duyması.

Zihinsel veya Öğrenme Gereksinimi: Bazı arkadaşlarımızın konuları anlamak için daha fazla zamana veya farklı eğitim yöntemlerine (Özel Eğitim / Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) ihtiyaç duyması.

Üstün Yetenek (Özel Yetenek): Sadece kısıtlılıklar değil; yaşlıtlarına göre çok ileri düzeyde zekaya veya yeteneğe sahip olan bireyler de potansiyellerini geliştirebilmek için özel bir eğitime (BİLSEM gibi) ihtiyaç duyarlar.

Fırsat Eşitliği: Toplumdaki her bireyin cinsiyet, ırk, din, ekonomik durum veya fiziksel engellerine bakılmaksızın aynı haklara, imkânlarla ve başlangıç koşullarına sahip olması demektir.

Fırsat eşitliği insanların doğdukları yer, cinsiyetleri, ailelerinin ekonomik durumu ya da sahip oldukları özellikler ne olursa olsun aynı haklara sahip olmaları anlamına gelir.

- Her çocuğun okula gidebilmesi, kız ve erkek öğrencilerin aynı şartlarda eğitim görebilmesi, özel gereksinimli bireylerin eğitimle desteklenmesi gibi durumlar fırsat eşitliğine örnektir. Özel gereksinimli bireylerin okullarda rampa, asansör gibi fiziksel düzenlemelerle ve özel eğitim desteği ile rahatça eğitim görebilmeleri fırsat eşitliğinin bir parçasıdır.

Örneklerle Fırsat Eşitliği

Eğitimde Fırsat Eşitliği: Köyde yaşayan bir öğrenci ile büyükşehirde yaşayan bir öğrencinin aynı kaliteli eğitim materyallerine, internete ve öğretmen desteğine ulaşabilmesi. Maddi durumu yetersiz öğrencilere devletin ücretsiz ders kitabı, burs veya yatılı okul imkânı sunması buna en net örnektir.

Sınavlarda Fırsat Eşitliği: LGS gibi merkezi sınavlarda görme engelli bir öğrenciye okuyucu ve işaretleyici öğretmen verilmesi veya ek süre tanınması. Buradaki amaç, engelin getirdiği dezavantajı ortadan kaldırıp öğrencinin diğer adaylarla eşit şartlarda yarışmasını sağlamaktır.

İş Hayatında Fırsat Eşitliği: Bir iş başvurusunda adayların cinsiyetine (kadın/erkek) ya da tanıdıklarına göre değil; sadece bilgi, beceri ve liyakatine göre değerlendirilmesi.

Sağlıkta Fırsat Eşitliği: Maddi imkânı ne olursa olsun her vatandaşın aynı standarttaki hastane hizmetlerinden ve tedavilerden yararlanabilmesi.

Fırsat eşitliğini sürdürmek hem bireyler hem de toplum için çok önemlidir. İnsanlar eğitim, sağlık, iş hayatı ve sosyal hayatta eşit haklara sahip olduklarında kendi yeteneklerini geliştirme fırsatı bulur, hayallerine ulaşabilir ve kendilerini değerli hissederler. Bu durum bireylerin öz güvenini artırarak hayata umutla bakmalarını sağlar. Toplum açısından ise fırsat eşitliği, adalet ve barış ortamı oluşturur.

Özel gereksinimli bireylerin katıldığı bir toplum daha güçlü, mutlu ve huzurlu olur. Şefkat, anlayış, merhamet ve sevgi ile desteklenen fırsat eşitliği, hem bireylerin mutlu olmasını hem de toplumun gelişmesini sağlar.

Bilgi Kutusu

Eşitlik ilkesi; birçok ulusal ve uluslararası metinde yer bulmuş evrensel bir ilkedir.

Anayasamızın 10. maddesine göre “Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Özel gereksinimli bireyler, kanunlar karşısında onur ve değer bakımından tüm insanlarla eşit hak ve özgürlüklere sahiptir. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı bu bireylerin haklarını kullanırken diğer bireylerle aynı koşullara sahip olamadıkları ve farklı engellerle karşılaştıkları görülmektedir.

Toplumda özel gereksinimli bireyler, özellikle ayrımcılık başta olmak üzere pek çok olumsuz tutum ve davranışa maruz kalabilmektedir.

Temel İnsan Hakları

- | | |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> Yaşama Hakkı Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı Kişinin Hürriyeti ve Güvenliği Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti Din ve Vicdan Hürriyeti | <ul style="list-style-type: none"> Düşünce ve Kanaat Hürriyeti Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti Bilim ve Sanat Hürriyeti Toplantı Hak ve Hürriyeti Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması Zorla Çalıştırılma Yasağı |
|--|---|

Temel insan hakları; her bireyin yalnızca insan olmasından dolayı sahip olduğu, devredilemez ve vazgeçilemez haklardır. Bu hakların amacı, bireylerin herhangi bir engelle karşılaşmadan kendilerini geliştirmelerini ve gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Bu çerçevede özel gereksinimli bireylerin hakları

da yasalarla güvence altına alınmıştır. Özel gereksinimli bireylere fırsat eşitliği sunan çeşitli uygulamalar hayata geçirilmiştir. Böylece özel gereksinimli bireylerin toplumsal yaşamın her alanında etkin rol almaları ve toplumun gelişimine katkıda bulunmaları mümkün olmuştur.

Özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerini artırmak ve fırsat eşitliğini sağlamak için yapılan çalışmalara örnekler

- Özel gereksinimli bireyler için hazırlanmış işitme cihazı
- Özel gereksinimli bireyler için hazırlanmış Braille (Breyil) alfabesi
- Özel gereksinimli bireyler için araç içi erişilebilirliği sağlayan rampa

Umut Evleri: Özel gereksinimli bireylerin toplum yaşamına aktif katılımları ve temel becerileri kazanmaları sağlanarak bağımsız yaşamları amaçlanmaktadır.

Gündüz Bakım Merkezleri: Özel gereksinimli bireye bakım veren aile bireylerinin gün içinde kendilerine vakit ayırıp hayata katılmalarını sağlar. Özel gereksinimli bireyin öz bakım ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra eğitsel, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler yürütür.

Geçici ve Misafir Bakım Hizmeti: Özel gereksinimli bireylere ailelerinin yıl içerisinde hac, umre, sağlık, seyahat gibi çeşitli nedenlerle geçici olarak verilen bir bakım modelidir.

Özel Bakım Merkezleri: Özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitesini artırmak için özel olarak tasarlanmış profesyonel hizmet sağlayıcı kuruluşlardır. Zihinsel veya ruhsal engellilik gibi durumlar nedeniyle sürekli bakım ve desteğe ihtiyaç duyan bireylere yönelik olarak çalışmaktadır.

Erişilebilirlik Nedir? Erişilebilirlik, binaların, açık alanların, ulaşım araçlarının, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (internet, uygulamalar vb.) ve toplumsal hizmetlerin **özel gereksinimli bireyler dâhil herkes tarafından bağımsız, güvenli ve eşit olarak kullanılabilmesidir.**

Erişilebilirlik Örnekleri

Erişilebilirlik sadece fiziki mekânlarla sınırlı değildir; mimari, ulaşım ve dijital alan gibi hayatın her aşamasında karşımıza çıkar:

Fiziki ve Mimari Erişilebilirlik:

- Okul, hastane ve kamu binalarının girişinde tekerlekli sandalye kullanıcıları için **eğimli rampaların** ve **asansörlerin** bulunması.
- Kaldırımlarda ve metro istasyonlarında görme engellilerin yönünü bulmasını sağlayan **hissedilebilir (kabartmalı) sarı takip çizgileri.**
- Kaldırım hizasına inebilen veya rampası olan alçak tabanlı **toplu taşıma otobüsleri.**

Dijital ve Bilgiye Erişilebilirlik:

- Görme engelli kişilerin akıllı telefon veya bilgisayar kullanabilmesi için ekranlardaki metinleri sesli okuyan **ekran okuyucu yazılımlar.**
- İşitme engelli bireyler için TV haberlerinde, ders videolarında veya sinemalarda **altyazı** ve **işaret dili çevirisi** desteği.
- Görme engelliler için kamu binaları ve okul girişlerinde yer alan **Braille (kabartma) alfabeli kat planları ve oda tabelaları.**

Eğitimde Engel Yok

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, herkese eşit eğitim sunma amacıyla özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim hizmetleri sunmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesiyle yürütülen çalışmalarla özel gereksinimli bireylerin sosyal gelişimlerini desteklenmekte, toplumsal yaşama uyumları artırılmakta, üst öğrenime ve meslek alanlarına hazırlanarak üretken bireyler olabilmeleri hedeflenmektedir. Okul ortamında eğitime katılamayan özel gereksinimli öğrenciler için hastane sınıflarında ve evde eğitim hizmeti verilmektedir.

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİNE UYGUN OLARAK HAZIRLANMIŞ
KONU ANLATIMLI, ETKİNLİKLİ, SORU BANKASI

7.SINIF SOSYAL BİLGİLER

KİTABIMIZI İNCELEMELİK İÇİN TIKLAYINIZ.

